

Na Slovensku už štvrtý rok funguje živé lesnícke múzeum

Napriek tomu, že lesy sa rozprestierajú na 41 % územia Slovenska, otázky súvisiace s ich spravovaním zaberajú v myslení verejnosti priestor omnoho menší. Navyše tento býva často vyplnený predstavami o lesníkoch, ktorí lesom viac škodia, ako pomáhajú. Aspoň donedávna to tak bolo. Príčiny tohto stavu by sa našli mnohé, ostaťme však pri tej rozhodujúcej: tou sme my - samotní lesníci! Nie preto, že by sme svojej práci nerozumeli, alebo ju nevykonávali dobre, ale preto, že sme pripustili, aby jej podstata spoluobčanom unikala. Našťastie, veľa vecí je už dnes inak.

K obratu v podniku Lesy SR došlo v roku 2002, keď sa nastoľuje praktická téza, že je potrebné začať trpezlivo a zrozumiteľne vysvetľovať metódy a ciele lesníckej práce. Do tejto schémy dobre zapadla myšlienka ponúknuť verejnosti miesto, kde sa bude môcť s funkciami lesa a s prácou lesníka názorne zoznámiť. Vo februári 2002 vzniká v podniku návrh uskutočniť celoslovenské podujatie venované propagácii lesníctva. Dňa 23. júna 2002 sa vo Vydovskej doline pri Čiernom Balogu uskutočňuje prvý ročník Dňa stromu. Zúčastňuje sa ho 426 návštevníkov... V pamäti ostáva malebná historická fikcia v podaní Jej Veličestva Márie Terézie. Jedným z bodov programu je aj odhalenie základného kameňa Lesníckeho skanzenu minis-

trom Pavlom Koncošom a generálnym riaditeľom podniku Blažejom Možuchom. Po vyčlenení potrebných vnútro podnikových prostriedkov môže zaujímavý a ojedinelý projekt začať. Otvorenou ostáva ešte otázka jeho názvu. Konzultácia s Jazykovedným ústavom Ľ. Štúra však uzatvára aj tento „problém“.

Aktivita sa ujímajú lesníci z bystrického ústredia a čiernobalockého odštepného závodu, ktorým nezištne pomáhajú aj externisti.

Za všetkých treba spomenúť architekta Vladu Paška a známeho lesníka - ochranára Julka Burkovského. Aktívnu rolu zohráva aj obec Čierny Balog, Občianske združenie Vydra a Čiernohronska lesná železnička, ktorej prevádzka je jedným z faktorov, ktoré rozhodujú o umiestnení Lesníckeho skanzenu. Jej trať viedla do Vydovskej doliny tak trochu naslepo: cestujúci vystúpili, prešli sa po lúke a - otočili sa na spätočnú cestu. Vznikom skanzenu však dostali príťažlivý cieľ. O tom, že sa táto symbióza vydarila, svedčí neriešiteľný „spor“ o tom, či železničke stúpa návštevnosť kvôli skanzenu, alebo skanzenu kvôli železničke... Nech by sa však už „zásluhy“ o vznik skanzenu delili podľa akéhokoľvek kľúča, ich rozhodujúci podiel navždy patrí zamestnancom Odštepného závodu Lesov SR v Čiernom Balogu, ktorých úloha bola najdôležitejšia a najťažšia zároveň...

Pre Lesnícky skanzen sa na jeseň 2002 volí trojkilometrová trasa, ktorá dostáva poetický názov Chodník lesného času. Vyjadruje úmysel autorov previesť budúceho návštevníka časom, ktorý potrebuje les k dosiahnutiu dospelosti, i storočiami, počas ktorých práca v lese formovala našu históriu. Na chodníku vzniká 48 zastávok: vtáky, močariny, „hábečky“, mravenisko, lesy a voda, prerezávka, prebierka, prirodzené zmladenie, pocta lesníkom, lesy a povesti, lesy ochranné, lesy osobitného určenia, lesné šmyky suché i mokré, lesné traktory, diviaky, pálenie dreveného uhlia, rez lesnou cestou,

Deň stromu 2006 prilákal mnohých návštevníkov (foto: J. Mičovský)

Prezident SR Ivan Gašparovič a generálny riaditeľ Lesov SR Ing. Igor Olajec pri sadení lípy (foto: J. Lichý)

lesnícke značky, lesné náradie, lesná pôda, poľovnícke zariadenia, harvestery, lesné lanovky, zber semena, lesné lanovky, lesy a hudba, lesy bez hraníc, medvedí brloh, živá mapa lesnatosti Slovenska...

Pri niektorých zastávkach vznikajú pochybnosti, či o takých „maličkostiach“ treba v skanzene vôbec hovoriť. Odpoveď na to dáva „obyčajná“ snehová jama, ktorá prekvapivo boduje tak u dospelých („...tak konečne viem, načo máte v lese tieto búdky!“), ako aj u detí („...boli sme v skanzene a videli sme tam aj drevenú chladničku na lesné stromčeky...“). Úsmevným spôsobom nám to pripomína, ako veľmi je potrebné hovoriť verejnosti aj o veciach, ktoré sú pre lesníkov najväčšou samozrejmosťou.

Na jar 2003 nastupuje nové vedenie podniku. Napriek tomu, že dostáva prívlastok „nelesnícke“, práci s verejnosťou a osobitne budovaníu skanzenu sa dostáva jednoznačnej podpory. Hneď v prvom roku prechádza symbolickou bránou Lesníckeho skanzenu počas dvoch mesiacov takmer 8 tisíc návštevníkov. Zatiaľ nevedno, či je to prejav skutočného záujmu alebo len efekt „prvého dňa“... Tak, či tak, otvorením skanzenu práce neustávajú. V roku 2004 však prichádza do skanzenu 22 000 návštevníkov. Počet zastávok sa zvyšuje na 56. Najvýraznejšou investíciou je prenesenie historickej horárne z Kamenitej doliny, v ktorej za odbornej asistencie Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene vznikajú tri stále expozície: Izba starého horára, Lesy Slovenska a Kam kráčajme? V tomto roku vzniká aj Symbolický lesnícky cintorín, kde sa každoročne koná pietna spomienka na tých, ktorí pri práci v lese prišli o život.

Počet zastávok sa zvyšuje aj v nasledujúcom roku. Verejnosť, ale aj odborníci hodnotia skanzen dobre. Páči sa im najmä skutočnosť, že ani jedna z dizajnových príťažlivých a graficky vydatých informačných tabulí nestojí „nasucho“, ale je vždy doplnená trojrozmerným exponátom. To robí prehliadku zaujímavou a zabraňuje únave z textu. Milou satisfakciou pre budovateľov skanzenu sú početné rodinné návštevy, kde detské otázky obyčajne nemajú konca. V tomto roku pribúda

pri horárni historická hospodárska budova s expozíciou vývoja motorových píl, ktorú poskytla spoločnosť Husqvarna. Novinkou je aj „chodník v chodníku“, ktorý pôvodné slovenské dreveniny predstavuje osobitnými tabuľkami. Návštevnosť sa začína stabilizovať, v roku 2005 do doliny prichádza 24 000 hostí. Boli medzi nimi aj mnohé špecializované návštevy z odborných kurzov, seminárov i poslaneckých výborov. Posledné rozpaky nad zmyslom diela zahŕňajú reakcie návštevníkov domácich („...netušili sme, čo všetko lesníci robia...“) i zahraničných („...je fantastické, čo ste tu vytvorili, treba aby sa o tom vo svete viac vedelo!“).

Aj noví ľudia nastupujúci do vedenia podniku v roku 2006 Lesnícky skanzen aktívne podporujú. Pozvanie generálneho riaditeľa Igora Olajca na prehliadku skanzenu prijíma aj prezident republiky Ivan Gašparovič, ktorý je jedným z vyše 6 000 návštevníkov Dňa stromu. Lesnícky skanzen prináša radosť z poznania a relax, no taktiež úprimný údiv nad prácou lesníkov. V tomto roku sa počet zastávok stabilizuje na 64. Do areálu pribúda ďalší výrazný exponát - budova historickej staničky lesnej železnice, v ktorej je infocentrum skanzenu. Medzi návštevníkmi nechýbajú ani členovia Európskeho lesníckeho výboru FAO pri OSN.

Lesnícky skanzen, jeho vznik, budovanie a prevádzka je záslužným dielom Lesov SR, š. p. Jednoznačným základom úspechu je fakt, že všetky vedenia podniku toto dielo kontinuálne podporujú. Azda pekný príklad toho, čo lesníctvo potrebuje aj v iných sférach... A ešte jedno tajomstvo úspechu: kolegovia z OZ Čierny Balog prijali myšlienku za svoju. Bez toho, aby im ktosi zľavil z hospodárskych úloh, pridal na ľudoch či platoch, dokázali pod vedením riaditeľa Miroslava Englera zvládnuť špecifické úlohy, na ktoré ich nik neškolil. No majú aj skvelých pomocníkov: OZ Semenoles zriaďujú útulnú lesnú škôlku, OZ Lesnej techniky dáva do poriadku stroje historické i súčasné, projekčná kancelária zvládne viacero ojedinelých projektov, drevorezbári z SOU lesníckeho v Banskej Štiavnici z roka na rok rozširujú jedinečný lesnícky „miniland“, podnikateľ Kudiak z Oravy dokáže, že to s presadzovaním estetiky a ekológie v lesnom staviteľstve myslí vážne. „Tretí rozmer“ lesníctva v skanzene dotvárajú diela umelcov eko-artu z celého sveta. Štátna ochrana prírody SR podporí niektoré zastávky aj finančne a ochotne prijíma aktívnu rolu pri Dňoch stromu. Obdobne Národné lesnícke centrum, ktoré v doline vybuduje expozíciu pracoviska taxátora, sa na Dni stromu prezentuje meracou technikou udivujúcou svojimi parametrami aj nejedného lesníka...

Lesnícky skanzen je zaujímavé, no zďaleka nie jediné miesto, ktoré verejnosti názornou formou predstavuje prácu lesníkov. V súčasnosti na celom území Slovenska pribúdajú špecializované lesnícke náučné chodníky, lesní pedagógovia hrovou formou odhaľujú deťom tajomstvá lesa, v médiách nechýbajú lesnícke súťaže, pribúdajú turistické mapy propagujúce lesnícke reálie, vznikajú publikácie o lesníckej histórii i súčasnosti Slovenska... Je toho dosť, no stále je to len začiatok. Začiatok epochy porozumenia, v ktorej spoločnosti prevládne pravdivé poznanie, že práca lesníkov je tu nielen pre les a jeho životodarné hodnoty, ale predovšetkým pre ľudí, ktorí v tejto krajine žijú, ktorým tieto lesy patria a ktorí tieto lesy potrebujú.

Ján Mičovský

Osrbliie desať rokov po kalamite

Lesníci a ochrancovia prírody majú v mnohých oblastiach spoločný cieľ. Predovšetkým v tom, aby krajina ovplyvňovala zdravými a stabilnými lesnými ekosystémami. Akonáhle však do tejto harmónie zasiahne ničivý živel, napríklad v podobe veternej smršte, zhoda o revitalizácii postihnutého územia už nie je taká jednoznačná. Lesníci a ochrana prírody sa často nevedia dohodnúť na postupe. Kým jedni chcú z lesa odviezť čo najviac kalamitného dreva, druhí zdieľajú názor, aby sa na cennejších územiach ponechalo na mieste. Lesníci pritom argumentujú hrozbou náletu podkôrneho hmyzu, ktorý dokáže následne poškodiť pri premnožení približne rovnakú plochu zdravého lesa ako zničila veterná smršť. V otázke obnovy lesa sa rozdielny prístup doteraz zrkadlil aj v tom, že kým jedna strana preferuje skôr riadený zásah človeka, druhá je za väčší priestor prírody a jej schopnosti samonáletom obnoviť kalamitné holiny. Treba však povedať, že v tomto smere sa v poslednom čase začal viac ako inokedy predsa len uplatňovať určitý kompromis, a vidieť to i na rastúcich plochách lesnej zelene, o ktorú sa pričínila sama príroda. Napokon, takýto postup je tiež lacnejší, aj keď na nový les si treba počkať možno dlhšie ako inokedy.

Príkladom, kde lesníci a ochrana prírody nezdieľajú rovnaké postupy, hoci v konečnom dôsledku im ide o to isté, je viac. Jedným z nich je Národná prírodná rezervácia Fabova hoľa, ktorá sa nachádza na území Národného parku Muránska planina. Rozprestiera sa na ploche 262 hektárov a siaha do nadmorskej výšky 1 439 metrov. V novembri 2004 tam vetrová kalamita navládala vyše 8 tisíc kubíkov dreva a ďalších dvetisíc kubických metrov premenila na zlomy stromov. Ako skonštatovali lesníci, ničivému živelu neodolali ani 30 metrov vysoké a 70 cm hrubé stromy. Navyše sa toto územie vyznačuje chránenými druhmi fauny, predovšetkým tetra hlučáňa. Lesní hospodári v obave zo šírenia podkôrneho hmyzu aj na zdravé porasty v okolí vyjadrili obavy o budúcnosť tejto prírodnej lokality. Svoje námietky v tomto smere pred časom prezentovali aj novinárom, ktorých pozvali do blízkosti postihnutého územia. Rozdielnosť názorov sa opäť prejavila najmä v tom, ako naložiť s drevom, v ktorom sa už stihol udomáčniť lykožrút a stal sa potenciálnou hrozbou. O jeho náletoch napokon svedčili aj nainštalované lapače. Predstavy ochrancov prírody sú však také, aby sa na postihnutom chránenom území presadil samovývoj s premenou kalamitného dreva na mŕtve, tzv. moderové drevo, ktoré vytvorí podmienky na obnovu biotopov. Lesníci si však myslia, že toto funguje vo vlhkých lokalitách so špecifickými podmienkami, kým Fabova hoľa s kalamitou odkrytými hrebeňovými porastami podľa nich medzi také napatrí. V každom prípade sa Fabova hoľa stala akýmsi skúšobným kameňom a v krátkom čase potvrdí správnosť rozhodnutí pre a proti.

Iným príkladom, ktorý predkladajú lesníci ako úspešný výsledok zásahu človeka voči následkom živelných pohromy, je kalamita spred desaťročia v Osrblii. V júli 1996 sa hrebeňami Nízkych Tatier prehnala ničivá veterná smršť a po sebe zanechala doslova apokalyptický obraz krajiny. Na zemi po nej zostalo ležať takmer jeden a pol milióna kubických metrov

polámaného kalamitného dreva. Generálny riaditeľ Lesov SR Ing. Igor Olajec na margo tejto prírodnej katastrofy hovorí, že to bola prvá veterná kalamita na Slovensku s objemom nad milión kubíkov dreva, po ktorej nenasledovala ďalšia podkôrníková. Podľa neho je to najlepší dôkaz toho, že lesníci sa svojej úlohy zhostili na jednotku. Novinári si to mohli overiť v Osrblii, kde sa okolité svahy po rokoch opäť sýto zazelanali. V záujme vytvorenia čo najprírodzenejších a odolnejších lesov sa pri obnove zvýšilo zastúpenie listnáčov, buka, javora a jaseňa a do 27 percent nových porastov vzniklo prirodzenou cestou. Samonáletom drevnin z okolitých stromov, ktoré odolali živelu. Spracovanie kalamity sa skončilo do polroka 1998 a do roku 2001 dokončili na ťažkopristupných miestach aj posledné zalesňovacie práce. Lesníci majú z výsledkov obnovy lesa po spomínanej kalamite zjavne dobrý pocit a myslia si, že „Osrbliie“ by mohlo poslúžiť ako príklad v iných prípadoch. Dokonca by chceli prostredníctvom neho poslať odkaz Vysokým Tatrám. Likvidácia kalamity a obnova lesa na Horehroní má však predsa len svoje odlišnosti. Trecie plochy vznikajú predovšetkým citlivou územia, charakterom a dôležitosťou jeho ochrany. Na rozdiel od Vysokých Tatier ide v tomto prípade najmä o hospodárske lesy. Lesníci si však myslia, že aj napriek tomu je okolo Vysokých Tatier príliš veľa emócii a priznávajú, že pred desaťročím sa mimovládne organizácie až tak veľmi neangažovali ako dnes. Lesní odborníci na základe svojich skúseností poukazujú na tri zásady. Tie hovoria o zabránení vzniku následnej kalamity podkôrneho hmyzu, čo najrýchlejšom zalesnení postihnutých území a zabezpečení krajnotvornej funkcie lesa. Veľmi dôležitým prvkom je aj schopnosť lesníkov a ochrancov prírody vedieť excelentne vzájomne komunikovať a rovnako aj snaha pochopiť stanoviská jednej i druhej strany.

O tom, že na Slovensku nie je medzi lesnými hospodármi a ochrancami prírody jednotný názor na problém s kalamitným drevom, vedia aj predstavitelia Európskej lesníckej komisie FAO OSN. Hovorilo sa o tom i počas májového zasadania komisie tohto roku v Sielnici. K tejto otázke sa neprijali žiadne všeobecné odporúčania, zúčastnené strany by sa však ňou mali zaoberať na národnej úrovni, pretože podmienky v jednotlivých krajinách sú predsa len rozdielne. Trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch je podľa vedenia komisie o tom, aby vytváralo rovnováhu medzi sociálnymi, ekonomickými a ekologickými funkciami lesov.

Peter Farárik

Kontrola lapačov na okraji chráneného územia